

การวิเคราะห์ปัญหาอุทกภัย และข้อเสนอแนะการจัดการความเสี่ยง ของ ผู้ประกอบการรับจ้างเรือท่องเที่ยวชุมชนท่าเรือหน้าวังจันทร์เกษม อำเภอเมืองพระนครศรีอยุธยา

AN ALYSIS OF FLOOD PROBLEMS AND RISK MANAGEMENT RECOMMENDATIONS: A CASE STUDY OF BOAT TOUR OPERATOR AT CHANKASEM PALACE in PHRA NAKHON SI AYAUTTAYA PROVINCE

ปวิช เรียงศิริ¹, บุษบา แฝงสาเคน¹, และชัชพันธ์ ยิมอ่อน^{1*}
Pawich Riangsiri¹, Boosaba Fangsaken¹, and Chatchaphanu Yimaon^{1*}

Received : 4 November 2019

Revised : 11 February 2021

Accepted : 29 April 2021

บทคัดย่อ

ปัญหาหลักในชุมชนนี้คือ ปัญหาเรื่องอุทกภัย ซึ่งมีผลกระทบต่อผู้ประกอบการรับจ้างเรือท่องเที่ยวโดยเฉพะอย่างยิ่งเรื่องปัญหาปากท้อง ดังนั้นบทความนี้จึงมีจุดประสงค์ในการวิเคราะห์ปัญหาอุทกภัย และเสนอทางแก้ไขปัญหให้กับผู้ประกอบการรับจ้างเรือท่องเที่ยวชุมชนท่าเรือหน้าวังจันทร์เกษม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนท่าเรือหน้าวังจันทร์เกษมประสบปัญหาอุทกภัยอย่างสม่ำเสมอ สถานการณ์ดังกล่าวมีผลกระทบต่อผู้ประกอบการรับจ้างเรือท่องเที่ยวชุมชนท่าเรือหน้าวังจันทร์เกษมให้ต้องหยุดเดินเรือเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนตามความรุนแรงของปัญหาอุทกภัย ดังนั้นข้อเสนอเพื่อจัดการความเสี่ยงดังกล่าว คือ 1) แผนการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติจากวิถีชีวิตชุมชนจากความรู้ที่อยู่ในตน (Tacit Knowledge) 2) ทักษะการสื่อสารและการแปลข้ามวัฒนธรรมเพื่อใช้สื่อสารกับชาวต่างชาติเพื่อสร้างความตระหนักรู้และเตรียมความพร้อมรับมืออุทกภัย

คำสำคัญ: ปัญหาภัยพิบัติ ผู้ประกอบการรับจ้างเรือท่องเที่ยวชุมชน การจัดการความเสี่ยง

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี

¹Faculty of Humanities and Social Sciences Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage Pathumthani

*ผู้นิพนธ์ประสานงาน E-mail: pawichr@outlook.com

ABSTRACT

The main problem in this community was the flood problem which had an impact on boat tour operator's living. So, this particular academic paper aimed at analyzing the flood problems and risk management recommendations relating to the case study of Boat Tour Communities in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. It was found from that Boat Tour Communities at Chankasem palace regularly faced with flooding problems. That situation affected boat tour operator at Chankasem palace have to stop boat tour community according to the degree of the severity of the flood problems. So, the risk management recommendations were 1. disaster preparedness planning based on the local tacit knowledge which can be drawn by distilling the flooding-related lessons that should be actively taken into account in future applications and 2. developing sociolinguistic and cross cultural translation for communicating with foreign tourists to raise disaster their awareness and preparedness.

Keywords: Flood Problems, Boat Tour Operators, Risk Management

บทนำ

สภาพบริบทพื้นที่ชุมชนท่าเรือหน้าวังจันทร์เกษม ตั้งอยู่ระหว่างถนนอุททอง หันหน้าไปทางพระราชวังจันทร์เกษม และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ และแม่น้ำป่าสักอยู่อีกด้านหนึ่ง และอยู่ห่างจากตลาดหัวรอ 300 เมตร อาชีพของคนในชุมชนมีตั้งแต่ประกอบอาชีพรับจ้างเป็นเรือบริการเที่ยวรอบเกาะอยุธยา การค้าขาย เกษตรกรรมและประกอบอาชีพราชการ สภาพบริบทพื้นที่รอบนอกมีนิคมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ นิคมอุตสาหกรรมโรจนะ นิคมอุตสาหกรรมไฮเทค เป็นต้น สังคม การเมือง ในมิติทางวัฒนธรรม ชุมชนท่าเรือหน้าวังจันทร์เกษมอยู่ในบริบทของจังหวัดอยุธยาที่มีอุทยานประวัติศาสตร์และเป็นมรดกโลก มีวัดสำคัญ ๆ ที่ตั้งอยู่ตามริมแม่น้ำเจ้าพระยา เช่น วัดไชยวัฒนาราม วัดพนัญเชิง วัดท่าการ้อง เป็นต้น

จากการลงพื้นที่สำรวจและสัมภาษณ์เรื่องปัญหาในชุมชนท่าเรือหน้าวังจันทร์เกษมพบว่าประชาชนในพื้นที่มีปัญหาเรื่องชาวบ้านริมฝั่งแม่น้ำและนักท่องเที่ยวที่ทิ้งขยะลงแม่น้ำ ทำให้ผู้ประกอบการรับจ้างเรือท่องเที่ยวมีความต้องการแรงค์ให้ชาวบ้านริมอาศัยอยู่ฝั่งแม่น้ำ และนักท่องเที่ยวไม่ทิ้งขยะเพราะเมื่อแม่น้ำสกปรกจะกระทบต่อธุรกิจการเดินเรือเพื่อการท่องเที่ยวที่สำคัญคือ ปัญหาอุทกภัย ซึ่งเป็นปัญหาหลักของคนในชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ประกอบการรับจ้างเรือท่องเที่ยวโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องปากท้อง ซึ่งมีผลกระทบต่อรายได้ของคนในชุมชน ดังนั้นบทความนี้จึงมีจุดประสงค์ในการวิเคราะห์ปัญหาภัยพิบัติ และเสนอทางแก้ไขปัญหาให้กับผู้ประกอบการรับจ้างเรือท่องเที่ยวชุมชนท่าเรือหน้าวังจันทร์เกษม อำเภอเมืองพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีลำดับการนำเสนอต่อไปนี้

กรอบการวิเคราะห์ปัญหาอุทกภัยและแนวทางแก้ไข

จากสภาพบริบทของชุมชนท่าเรือหน้าวังจันทร์เกษม ผู้ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาอุทกภัยในชุมชนท่าเรือหน้าวังจันทร์เกษม ได้แก่ ประชาชนผู้อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ ผู้ประกอบการรับจ้างเรือท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว แนวคิดและทฤษฎีที่จะนำมาสร้างเป็นกรอบการวิเคราะห์ปัญหาอุทกภัย ได้แก่ 1) แนวคิดและทฤษฎีการวิเคราะห์ปัญหาสังคม 2) ภาษาและสังคม (Sociolinguistic) และ 3) การแปลข้ามวัฒนธรรม (Cross Cultural Translation)

แนวคิดและทฤษฎีการวิเคราะห์ปัญหาสังคม

การใช้แนวคิดและทฤษฎีการวิเคราะห์ปัญหาสังคมให้กรอบในการวิเคราะห์ปัญหาอุทกภัยและแนวทางแก้ไขได้เนื่องจากการวิเคราะห์ปัญหาอุทกภัยจำเป็นต้องเริ่มทำในขั้นตอนแรกสุด คือ การเข้าใจ เข้าถึงปัญหาของสังคมนั้น แนวคิดเรื่องนี้กำหนดแนวทางในผู้ศึกษาพิจารณาหาคำตอบที่ตรงตามปัญหา สภาพการณ์ที่ศึกษา หรือการค้นหาปรากฏการณ์ที่อยู่เบื้องหลังข้อเท็จจริงเหล่านั้น (วรรณลดา กันต์โณม, 2559) ¹ ดังนั้นการใช้แนวคิดและทฤษฎีการวิเคราะห์ปัญหาสังคมจึงแบ่งปรากฏการณ์ทางสังคมออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ ปรากฏการณ์ที่อยู่ในระดับพื้นผิวกับปรากฏการณ์ที่อยู่เบื้องหลัง ซึ่งผู้ศึกษาต้องหาคำอธิบายสาเหตุของปรากฏการณ์ นอกจากนี้ผู้ศึกษายังจำเป็นต้องมองปรากฏการณ์ให้เห็นความเชื่อมโยงให้ได้ 3 มิติ คือ มิติด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และการเมือง

ภาษาและสังคม

ผู้ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาอุทกภัยในชุมชนท่าเรือหน้าวังจันทร์เกษม ได้แก่ ประชาชนผู้อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ ผู้ประกอบการรับจ้างเรือท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชนท่าเรือหน้าวังจันทร์เกษมยังมีความหลากหลายทางด้านเพศ อายุ การศึกษา ชาติพันธุ์ และถิ่นที่อยู่ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้แต่ละบุคคลใช้ภาษาที่แตกต่างกัน ดังนั้นแนวคิดเรื่องภาษาและสังคมทำให้เราต้องคำนึงถึงสถานการณ์ทางสังคมของการใช้ภาษาด้วย เช่น ความแตกต่างทางสังคมของผู้พูด และบริบทการใช้ภาษา ซึ่งการใช้ภาษาเราสามารถพูดได้มากกว่าหนึ่งแบบเพื่อสื่อความหมาย ซึ่งเป็นปัจจัยการใช้ภาษาตามลักษณะทางสังคมของคู่สื่อสาร เช่น ตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพของผู้สนทนา (Hymes, 1972 อ้างใน ดิยู, 2561)

¹ การวิเคราะห์ปัญหาสังคม ผู้เขียนบทความตระหนักถึงข้อจำกัดของแนวคิดเรื่องนี้เป็นอย่างดี ตามมุมมองของปารีชาติ วลัยเสถียร คือ “การทำงานให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน แต่จะต้องไม่ทำทุกอย่างตามที่ชุมชนต้องการ” (ปารีชาติ วลัยเสถียร, 2562)

การแปลข้ามวัฒนธรรม

จากที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาอุทกภัยในชุมชนท่าเรือหน้าวังจันทร์เกษม ได้แก่ ประชาชนผู้อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ ผู้ประกอบการรับจ้างเรือท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว ซึ่งมีทั้งคนไทยและโดยเฉพาะอย่างยิ่งคนต่างชาติ ซึ่งถือเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สร้างรายได้หลักให้กับผู้ประกอบการเรือรับจ้างเรือท่องเที่ยวชุมชนท่าเรือหน้าวังจันทร์เกษม ดังนั้นในชุมชนท่าเรือหน้าวังจันทร์เกษมจึงเป็น “สังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม”

แนวคิดเรื่องการแปลข้ามวัฒนธรรมให้มนต์สนในสังคมว่า ในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มนุษย์จะพบอุปสรรคในด้านการสื่อสาร ดังนั้น “การแปลข้ามวัฒนธรรม” จึงเป็นทฤษฎีที่จะสามารถช่วยให้ผู้ที่อยู่ในชุมชนสามารถใช้เป็นพื้นฐานในการลดอุปสรรคในด้านการสื่อสารและช่วยบรรเทาความรุนแรงของการเผชิญภัยพิบัติในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นบ่อยในพื้นที่ได้อีกหนทางหนึ่ง (Bassnett, 2014), (Larson, 1984)

จากแนวคิดและทฤษฎีข้างต้น ผู้เขียนบทความรวบรวมและนำเสนอเป็นกรอบการวิเคราะห์ปัญหาอุทกภัยและข้อเสนอดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 กรอบการวิเคราะห์และข้อเสนอการจัดการความเสี่ยงของ ผู้ประกอบการรับจ้างเรือท่องเที่ยวชุมชนท่าเรือหน้าวังจันทร์เกษม อำเภอเมืองพระนครศรีอยุธยา

สาเหตุปัญหาสังคม	เศรษฐกิจ	สังคมวัฒนธรรม	การเมือง
พื้นที่ อุทกภัย	ปัญหาปากท้อง	ปัญหาทักษะ การใช้ภาษาที่แตกต่างกัน อุปสรรคทางการสื่อสาร	-
ปรากฏการณ์ เบื้องหลัง	-	-	ความเชื่อมั่นและ ความปลอดภัยของ นักท่องเที่ยว
การจัดการความเสี่ยง เพื่อสร้างความเชื่อมั่น	1. แผนการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติจากวิถีชีวิตชุมชนจากความรู้ที่อยู่ในตน (Tacit Knowledge) 2. ทักษะการสื่อสารและการแปลข้ามวัฒนธรรมเพื่อใช้สื่อสารกับชาวต่างชาติเพื่อสร้างความตระหนักรู้และเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ		

บทวิเคราะห์

ผู้เขียนมีบทวิเคราะห์เรื่องปัญหาอุทกภัย และข้อเสนอการจัดการความเสี่ยงของผู้ประกอบการรับจ้างเรือท่องเที่ยวชุมชนท่าเรือหน้าวังจันทร์เกษม อำเภอเมืองพระนครศรีอยุธยา ดังต่อไปนี้

สาเหตุปัญหาสังคมระดับพื้นผิวและเบื้องหลัง

ปัญหาทางสังคมในบริบทของความเชื่อมโยงระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมและการเมือง ผู้เขียนบทปัญหาในสังคมนี้มีสาเหตุมาจากปัญหาพื้นผิว คือ อุทกภัย² ซึ่งพบลักษณะของอุทกภัยที่ชุมชนนี้ประสบ คือ 1.น้ำล้นตลิ่ง 2.น้ำท่วมขัง ซึ่งส่งผลเสียหายต่ออาคารบ้านเรือนริมน้ำ สถานการณ์ดังกล่าวมีผลกระทบต่อผู้ประกอบการรับจ้างเรือท่องเที่ยวชุมชนท่าเรือหน้าวังจันทร์เกษมให้ต้องหยุดเดินเรือเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนตามความรุนแรงของปัญหาอุทกภัย

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์เรื่องปัญหาสังคมของผู้ประกอบการรับจ้างเรือท่องเที่ยวริมฝั่งแม่น้ำพบว่า ผู้ประกอบการพบปัญหาเรื่องการทิ้งขยะลงแม่น้ำโดยชาวบ้านริมฝั่งแม่น้ำ และนักท่องเที่ยวทำให้ผู้ประกอบการรับจ้างเรือท่องเที่ยวมีความต้องการแรงจูงใจให้ชาวบ้านริมฝั่งแม่น้ำ และนักท่องเที่ยวไม่ทิ้งขยะเพราะเมื่อแม่น้ำสกปรกจะกระทบต่อธุรกิจการเดินเรือเพื่อการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามปัญหาเรื่องนี้เมื่อวิเคราะห์ให้ลึกลงไปจากระดับพื้นผิว และเชื่อมโยงกับสภาพบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมแล้วจะพบว่าเป็นปัญหาเรื่องปากท้อง ซึ่งผู้ประกอบการรับจ้างเรือท่องเที่ยวชุมชนท่าเรือหน้าวังจันทร์เกษมต้องประสบกับปัญหาอุทกภัยเป็นสาเหตุซึ่งนำไปสู่การลดลงของนักท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอเพราะสภาวะอุทกภัยย่อมกระทบต่อความเชื่อมั่นและความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

ด้วยเหตุผลทางภูมิศาสตร์ กล่าวคือ ชุมชนท่าเรือหน้าวังจันทร์เกษมอยู่ในเขตพื้นที่ภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย มีลักษณะทางภูมิศาสตร์เป็นที่ราบกว้างเกิดจากการทับถมของตะกอนและเกิดเป็นดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำเจ้าพระยา ดังนั้น ในพื้นที่นี้จึงประสบปัญหาภัยพิบัติที่เกิดจากอุทกภัยอย่างสม่ำเสมอ อย่างไรก็ตามผู้เชี่ยวชาญความสามารถวิเคราะห์จนพบจุดแข็งของพื้นที่นี้ กล่าวคือ ประชาชนในพื้นที่มีความเคยชินและมีประสบการณ์ในการปรับตัวกับสภาวะการประสบอุทกภัย และมองว่า “อุทกภัย” เป็นเรื่องปกติ แต่ความผิดปกติที่เกิดขึ้นเกิดต่อ “นักท่องเที่ยว” ที่เข้ามาในพื้นที่ของชุมชนท่าเรือหน้าวังจันทร์เกษม

นอกจากนี้ในชุมชนท่าเรือหน้าวังจันทร์เกษมมีความหลากหลายทางด้านเพศ อายุ การศึกษา ชาติพันธุ์ และถิ่นที่อยู่ หรือกล่าวเป็นศัพท์ทางวิชาการว่า “พหุนิยมทางวัฒนธรรม” ซึ่งเกิดจากการรวมตัวของคนในชุมชน และนักท่องเที่ยว ซึ่งมาจากภายนอก และเมื่อเกิดปัญหาอุทกภัยในชุมชน ซึ่งมีระดับความรุนแรงแตกต่างกันไป ดังนั้นปัญหาที่เกิดจากการมีพหุนิยมทางวัฒนธรรมประการสำคัญในบริบทของการการอุทกภัย คือ ปัญหาเรื่องการสื่อสาร

ตัวอย่างเช่น ในการอพยพไปยังพื้นที่ปลอดภัยเมื่อเกิดเหตุการณ์น้ำท่วมฉับพลัน คนในท้องถิ่นอาจไม่เผชิญปัญหาต่อการทำความเข้าใจต่อคำสั่งให้ “อพยพขึ้นไปยังจุดรวมพลที่ตั้งอยู่ห่างไปอีก 500 เมตรทางทิศตะวันออก” และไม่มีปัญหาในการสื่อสารเพื่อสื่อความหมายนี้ให้ผู้คนอื่นๆในชุมชนของตนเองเข้าใจในลักษณะเดียวกัน แต่สำหรับบุคคลอื่นที่ไม่ได้อยู่ในชุมชน คำสั่งนี้อาจ

² ปัญหาเรื่องอุทกภัยนี้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับพื้นที่นี้อย่างสม่ำเสมอด้วยเหตุผลทางภูมิศาสตร์ กล่าวคือ ชุมชนท่าเรือหน้าวังจันทร์เกษมอยู่ในเขตพื้นที่ภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย มีลักษณะทางภูมิศาสตร์เป็นที่ราบกว้างเกิดจากการทับถมของตะกอนและเกิดเป็นดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำเจ้าพระยา ดังนั้น ในพื้นที่นี้จึงประสบปัญหาภัยพิบัติที่เกิดจากอุทกภัยอย่างสม่ำเสมอ

ก่อให้เกิดปัญหาในระดับที่ใหญ่และรุนแรงขึ้นตามภูมิหลังทางวัฒนธรรมของที่แตกต่างกันออกไปของนักท่องเที่ยว เช่น นักท่องเที่ยวที่มาจากเชียงใหม่ซึ่งมีภูมิหลังทางสังคมวัฒนธรรมที่แตกต่างจากคนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ก็อาจไม่ทราบว่าทิศตะวันออกอยู่ทางไหนและมีจุดเริ่มต้นจากสถานที่ใดและปัญหานี้จะมีความรุนแรงมากขึ้นเมื่อต้องใช้สื่อสารกับชาวต่างชาติที่มาจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง

ดังนั้นปัญหาอุทกภัยที่ทำให้เกิดปัญหาปากท้อง ปัญหาขยะ อุปสรรคทางการสื่อสาร และที่สำคัญที่สุดคือ ปัญหาความเชื่อมั่นและความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ผู้เขียนมีข้อเสนอเพื่อจัดการความเสี่ยงของผู้ประกอบการรับจ้างเรือท่องเที่ยวชุมชนท่าเรือหน้าวังจันทร์เกษม อำเภอเมืองพระนครศรีอยุธยาต่อไปนี้

ข้อเสนอเพื่อจัดการความเสี่ยงของผู้ประกอบการรับจ้างเรือท่องเที่ยวชุมชนท่าเรือหน้าวังจันทร์เกษม อำเภอเมืองพระนครศรีอยุธยา

1. แผนการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติจากวิถีชีวิตชุมชน

ในพื้นที่ดังกล่าวมีแผนการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ ซึ่งอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบของสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และสำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคสาขาอยุธยา หน่วยงานแรกนั้นได้เตรียมความพร้อมป้องกันอุทกภัยจากการดำเนินการจัดแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย รวมไปถึงการจัดฝึกอบรมเพื่อเตรียมความพร้อมเพื่อรับมืออุทกภัย กับการจัดทำโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ส่วนหน่วยงานที่สองได้กำหนดมาตรการและควบคุมการเดินเรือในช่วงที่เกิดอุทกภัย รวมไปถึงการลงพื้นที่กำกับดูแลชุมชนท่าเรือริมฝั่งน้ำ

อย่างไรก็ตามการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติดังกล่าวเป็นแนวทางที่กำหนดขึ้นโดยมิได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชนที่ประสบกับภัยพิบัติอย่างสม่ำเสมอ ความต้องการความรู้เรื่องนี้จะเป็ประโยชน์ต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการช่วยเหลือชุมชนริมฝั่งแม่น้ำที่ประกอบอาชีพให้บริการเรือท่องเที่ยวได้ตรงตามความต้องการของชุมชน และยังเป็นการพัฒนาคนในชุมชนเกิดทักษะการวางแผนเพื่อรับมือและปรับตัวโดยพึ่งพาตนเองให้ได้มากที่สุด กล่าวคือ ในชุมชนมีการทำงานร่วมกันฉนี้กำลังกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และชุมชน ในส่วนของภาครัฐมีการวางแผนและเข้ามาควบคุมการเดินเรือในช่วงที่เกิดปัญหาอุทกภัย ในส่วนของชุมชนเองก็มีแผนการเตรียมความพร้อมรับมืออุทกภัยจากความรู้ที่อยู่ในตน (Tacit Knowledge) ที่ผู้ประกอบการเรือรับจ้างเพื่อการท่องเที่ยวพึงมีจากการประสบอุทกภัยในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

2. ทักษะการสื่อสารทางสังคมและการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมเพื่อใช้สื่อสารกับชาวต่างชาติเพื่อสร้างความตระหนักรู้และเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ

ทักษะการสื่อสารทางสังคมและการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมเป็นข้อเสนอของบทความวิชาการเรื่องนี้อีกประการหนึ่งเพราะว่าในชุมชนนี้มีแหล่งรายได้สำคัญ คือ การประกอบอาชีพรับจ้างเรือเพื่อการท่องเที่ยว ดังนั้นในช่วงที่เกิดอุทกภัยในระดับที่ไม่รุนแรงจนต้องหยุดให้บริการเดินเรือเพื่อการท่องเที่ยว ทักษะการสื่อสารทางสังคมและการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมที่ได้รับการส่งเสริมให้กับผู้ประกอบการรับจ้างเรือเพื่อการท่องเที่ยวจะสร้างความเชื่อมั่นให้กับชาวต่างชาติ ได้ดังต่อไปนี้

2.1 ทักษะการสื่อสารทางสังคม

จากแนวคิดและทฤษฎีข้างต้น เป็นสิ่งที่สามารถเชื่อมโยงและนำไปสู่การสร้างแนวทางการใช้ภาษาของคนในชุมชนท่าเรือหน้าวังจันทร์เกษมได้อย่างชัดเจน ซึ่งคนในชุมชนจะมีทักษะการเลือกใช้ภาษา และการเลือกใช้คำศัพท์ในการสื่อสาร เพื่อการเตือนภัย และป้องกันอันตรายจากภัยพิบัติกับนักท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม เพื่อเตรียมความพร้อมและรับมือกับภัยพิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยทักษะการเลือกใช้ภาษาในการสื่อสารเพื่อการเตือนภัยและป้องกันอันตรายจากภัยพิบัตินั้น ควรเป็นทักษะการสื่อสารที่ให้ข้อมูลข่าวสาร และการเตือนภัย มากกว่าการสื่อสารโดยการแสดงความคิดเห็น หรืออารมณ์ส่วนบุคคล จากข้อมูลทักษะการสื่อสารดังกล่าวสามารถให้ข้อมูลสนับสนุนจากการวิจัยของ (Miles & Huberman, 1994 อ้างใน Adam Acar & Yuya Muraki, 2011) กล่าวว่า ทักษะการใช้ภาษาที่เหมาะสมในการสื่อสารเพื่อเตือนภัยและป้องกันอันตรายจากภัยพิบัติ ควรมีการเลือกใช้ภาษาในการลำดับเหตุการณ์ มีการเลือกใช้คำศัพท์ที่เห็นภาพ เป็นรูปธรรม และเป็นข้อมูลที่เป็นความจริง เช่น “we’ve got information that the second wave is bigger than the first. Escape immediately” นอกจากนี้ พบว่า จากการลงพื้นที่บริเวณชุมชนท่าเรือหน้าวังจันทร์เกษม พบว่า ชาวบ้านโดยส่วนใหญ่มีการเลือกใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสาร และมีการเลือกใช้คำศัพท์ที่ตนคุ้นเคย

ในการสื่อสารแนะนำการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ซึ่งอาจเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาในการสื่อสารที่ผิดพลาด และอาจทำให้เกิดอันตรายต่อนักท่องเที่ยวขณะเดินเรือได้ เช่น การใช้คำศัพท์เพื่ออธิบายข้อควรปฏิบัติในการโดยสารเรือที่ถูกต้อง “ไม่ควรนั่งบริเวณกราบเรือ” คำว่า “กราบเรือ” หมายถึง ไม้ที่เสริมข้างตัวเรือให้สูงขึ้น ไม้ที่ยึดติดไว้ตลอดข้างของตัวเรือสำหรับเดินหรือย่ำค้ำถ่อ และเป็นคำเรียกส่วนข้างของเรือ ราชบัณฑิตยสถาน (2552) หากใช้คำศัพท์ดังกล่าว นักท่องเที่ยวอาจไม่เข้าใจ จึงควรเลือกใช้คำศัพท์ที่เข้าใจง่ายมากยิ่งขึ้น คือ ด้านข้างของเรือ (port side/starboard side บริเวณด้านซ้ายและด้านขวาของเรือ) เป็นต้น จากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เกิดจากทักษะการสื่อสารข้างต้น ถือเป็นการวิจัยทางภาษาร่วมกับปัจจัยทางสังคม ซึ่งทุกสังคมล้วนใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร การใช้ภาษาเป็นพฤติกรรมทางสังคมอย่างหนึ่งของมนุษย์ การศึกษาภาษาจึงต้องมีการศึกษาควบคู่กับสังคมของผู้ใช้ร่วมด้วย นอกจากนี้ การใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ผู้พูดจำเป็นต้องทราบความหมายและหน้าที่ของภาษาตามสังคม และวัฒนธรรมที่อาศัยอยู่นอกเหนือจากโครงสร้างและกฎเกณฑ์ของภาษาในด้านต่างๆ (Hymes, 1972 อ้างใน ดิยู, 2561)

2.2 ทักษะการแปลข้ามวัฒนธรรม

ในพื้นที่ชุมชนหน้าวังจันทร์เกษมเป็นแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่เข้ามา ได้แก่ จีน ญี่ปุ่น และฝรั่งเศส (สถิตินักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจาก กรมการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา) การเพิ่มศักยภาพด้านทักษะการสื่อสารทางภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมจึงเป็นความต้องการของสังคมชุมชนท่าเรือหน้าวังจันทร์เกษมเนื่องจากการสื่อสารการเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร เมื่อเกิดภัยพิบัติเป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญต่อการรับรู้ข้อมูลของผู้ประสบอุทกภัยทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ซึ่งอาจมีการรับรู้โน้ตที่แตกต่างกัน มีลักษณะการใช้

ภาษาและการเลือกใช้ภาษาในบริบทที่แตกต่างกัน จึงอาจเป็นสาเหตุทำให้เกิดข้อผิดพลาดในการสื่อสาร การลดทอนประสิทธิภาพในการรับรู้ถึงความรุนแรงของปัญหาอุทกภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน ประสิทธิภาพในการขอความร่วมมือให้ชาวต่างชาติเตรียมรับมือก่อนเกิดเหตุอุทกภัย การปฏิบัติตัวให้ถูกต้องในยามเกิดเหตุอุทกภัย และการกลับมาใช้ชีวิตปกติในระยะฟื้นฟูกลับ รวมทั้งผลกระทบต่อความรู้สึกในกรณีที่ต้องเผชิญเหตุที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินในสถานที่ที่ตนเองไม่คุ้นเคย ซึ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้การรับมือต่อเหตุการณ์และการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยชาวต่างชาติที่มาจากประเทศที่มีวัฒนธรรมแตกต่างจากวัฒนธรรมไทยนั้นเป็นไปได้ง่าย มีประสิทธิภาพและทันทั่วถึงมากขึ้น

การมีความรู้เกี่ยวกับการแปลข้ามวัฒนธรรมจะทำให้คนในชุมชนทราบถึงข้อจำกัดในการเข้าถึงมโนทัศน์ของสิ่งต่าง ๆ ของคนที่มีภูมิหลังทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันและหาวิธีการที่เหมาะสมที่สุดในการสื่อสารมโนทัศน์ให้นักท่องเที่ยวที่มาจากต่างวัฒนธรรมนั้นเข้าใจได้ในที่สุด เช่น เมื่อคำนึงได้ว่าผู้ที่ต้องการจะสื่อสารด้วยนั้นมาจากประเทศที่มีวัฒนธรรมแตกต่างจากประเทศไทย ผู้ส่งสารจะต้องคำนึงถึงการสื่อสารในวิธีการที่จะทำให้ผู้รับสารสามารถเข้าใจได้โดยง่ายที่สุด เช่น รู้ข้อจำกัดว่าไม่ใช่นักท่องเที่ยวทุกคนที่จะสามารถระบุทิศทางตามเข็มทิศหรือคาดคะเนระยะทางที่ระบุไว้ในคำสั่งอพยพได้ ดังนั้นผู้ส่งสารจำเป็นต้องเพิ่มคำอธิบายที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจคำสั่งเข้าไปได้แก่การเพิ่มจุดสังเกตในชุมชน เช่น ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ เช่น แม่น้ำ ภูเขา ประกอบกับทิศทางตามเข็มทิศเป็นอันดับแรก เพราะเป็นจุดสังเกตที่ทุกคนจากทุกวัฒนธรรมสามารถทำความเข้าใจได้ตรงกัน แต่ถ้าไม่มีจุดสังเกตในชุมชนที่เป็นที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ผู้ส่งสารก็อาจจะต้องพิจารณาเลือกจุดสังเกตที่เป็นสิ่งก่อสร้างที่ไม่ใช่สถานที่ที่รู้จักกันแต่เพียงคนที่อาศัยอยู่ในชุมชน แต่ต้องเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวรู้จัก เช่น ชื่อพระราชวัง วัดที่สำคัญ หรือใช้การอธิบายลักษณะของสถานที่ที่สะดุดตาเข้ามาใช้ประกอบกับทิศทางที่นักท่องเที่ยวต้องอพยพไปรวมกัน นอกจากนี้ผู้ส่งสารยังจะต้องมีความรู้ในเรื่องของการสื่อสารระยะทางโดยคำนึงถึงข้อจำกัดที่ว่าไม่ใช่นักท่องเที่ยวทุกคนที่จะสามารถคาดคะเนระยะทางได้ หรือการใช้หน่วยวัดระยะทางเฉพาะกับการอพยพในระยะทางที่ไม่ไกลมากเกินไป เพราะยิ่งระยะทางไกลมากขึ้นเท่าไร ประสิทธิภาพในการคาดคะเนระยะทางของผู้อพยพก็ยิ่งไม่มีประสิทธิภาพมากขึ้นเท่านั้น หรือการตระหนักรู้ถึงความเป็นสากลในการใช้หน่วยวัดระยะทางว่าชาวต่างชาติไม่ใช่หน่วยวัดแบบวา คืบ หรือศอก และนิยมใช้กิโลเมตรมากกว่าไมล์ และรู้ความนิยมว่าผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่จะใช้หน่วยวัดแบบไมล์มากกว่ากิโลเมตรตามแบบฉบับของคนรุ่นใหม่ และเลือกใช้ประเด็นภาษาต่างๆ เหล่านี้ให้เหมาะสมกับบุคคลที่ต้องการจะสื่อสารด้วย เป็นต้น

บทสรุป

ปัญหาของสังคมที่ผู้ประกอบการเรือรับจ้างเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนท่าเรือหน้าวังจันทร์เกษม คือ เรื่องชุมชนที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ และนักท่องเที่ยวทิ้งขยะลงแม่น้ำ ทำให้ผู้ประกอบการรับจ้างเรือท่องเที่ยวมีความต้องการแรงจูงใจให้ชาวบ้านริมอาศัยอยู่ฝั่งแม่น้ำ และนักท่องเที่ยวไม่ทิ้งขยะเพราะเมื่อแม่น้ำสกปรกจะกระทบต่อธุรกิจการเดินเรือเพื่อการท่องเที่ยว

อย่างไรก็ตามปัญหาเรื่องนี้เมื่อวิเคราะห์ให้ลึกกลงไปจากระดับพื้นผิว และเชื่อมโยงกับสภาพบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมแล้วจะพบว่าปัญหาเรื่องปากท้อง ซึ่งผู้ประกอบการ

รับจ้างเรือท่องเที่ยวชุมชนท่าเรือหน้าวังจันทร์เกษมต้องประสบปัจจัยที่กระทบต่อธุรกิจการเดินทางเรืออย่างสมอนอกจากปัญหาขยะ คือ ปัญหาเรื่องภัยอุทกภัย ที่จะส่งผลกระทบต่อ การลดลงของนักท่องเที่ยวอย่างเสมอมา

ดังนั้น ผลการวิเคราะห์ความต้องการของสังคมจึงมีใช้การรณรงค์เพื่อแก้ไขปัญหายขยะเพียงอย่างเดียว แต่ผู้ประกอบการอาชีพรับจ้างเรือท่องเที่ยวชุมชนท่าเรือหน้าวังจันทร์เกษมมีความต้องการพัฒนาศักยภาพเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของตนเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยว กล่าวคือ ความจำเป็นที่จะต้องมีการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติจากวิถีชุมชนเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งประกอบไปด้วย 1.แผนการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติจากวิถีชีวิตชุมชนจากความรู้ที่อยู่ในตน (Tacit Knowledge) 2.ทักษะการสื่อสารและการแปลข้ามวัฒนธรรมเพื่อใช้สื่อสารกับชาวต่างชาติเพื่อสร้างความตระหนักรู้และเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ

เอกสารอ้างอิง

- ดิฐ ศรินราววัฒน์. (2561). **ภาษาและภาษาศาสตร์**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2562). **เวทีเรียนรู้ภายใต้โครงการหมอนักจัดกระบวนการ**. เข้าถึงได้จาก <https://th-th.facebook.com/CBR.Foundation>.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2559). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- วรรณลดา กันต์โถม. **เอกสารประกอบการสอน วิชา การวิเคราะห์ปัญหาชุมชนและแนวทางการพัฒนา**. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- Adam Acar & Yuya Muraki. (2011). **Twitter for Crisis communication: lessons learned from Japan's tsunami disaster**. International Journal of Web Based Communities Vol.7:, Issue 3:, pages 392 – 402.
- Bassnett, Susan. (2014). **Translation Studies**. London and New York: Routledge.
- Larson, M. L. (1984). **Meaning-based translation: A guide to cross-language equivalence** (2nd ed.). Lanham, MD: University Press of America.